

Саша ЈЕЛЕНКОВИЋ

РАСПРАВА С МЕСЕЦОМ МИЛУТИНА ПЕТРОВИЋА

Да су дифузност савременог света, његова фрагментарност и испољавање дисперзивног искуства утицали на формирање парадигматских особина поетског исказа на крају овог века увек се изнова потврђује при сусрету са текстовима песника који сваким новим експонирањем надилазе пређене етапе, како унутар литературе језика на коме пишу, тако и у контексту властитог опуса.

Осећам извесну нелагодност да поезију Милутина Петровића олако ситуирам унутар стилске формације постмодернизма, али ми се, истовремено, чини упутним да на неке »тачке додира«, ипак, укажем.

Фрагментарност, редукована лексика, иронизација, деструкција, напуштање мимезе, бекство од исписаног, јаз између означитеља и означеног, мимикрија, мистификација... део су дистинктивних категорија како постмодернизма, тако и поетске праксе Милутина Петровића. С друге стране, Петровић је доследно истрајао у остваривању свог поетичког идеала: књиге као чврсте, хомогене целине, доследно реализованог пројекта чији појединачни текстови кореспондирају целокупној концепцији, али се налази и на трагу Валеријеве идеје о свеобухватној, апсолутној књизи. Од »Главе на пању« ова је поезија наглашено шифрирана и херметична, а поетски простор испуњен елементима демонског и сабласног. Кључне категорије које Петровић уводи у игру, на којима темељи како свој стилски поступак, тако и семантичку пројекцију јесу: бол, зло, деструкција, стрепња, кривица.

Књига »Промена«, парадигматична за поетску праксу Милутина Петровића, носи у себи, као поетичко упориште, двојничко подвајање песничког субјекта, извршено у претходном пројекту »Глава на пању«. Двојнички однос је вишеслојан и поливалентан и одвија се на два плана: спољашњем, *иосійкай* аклизмичком окружју, и унутрашњем, редукованом на простор »унутрашњег распореда«, тј. дифузне свести подвојеног песничког субјекта. »Унутрашњи распоред« јавља се као објективизација жеље за успостављањем дијалога, агона, *расірабе* са сопственим идентитетом, а дијалог је обележен динамичношћу, напетостју и деструктивношћу. Посткатаклизмички пејзаж, можда је сувишно рећи, рефлектује се и на располућену свест песничког субјекта, тачније он је много више од декора: катаклизма се одиграла пре песме и сада смо у позицији да утврдимо успостављање представе о дезинтегрисаном, *сирвљеном* свету.

У таквој, свеопштој, распршености обесмишљена је потреба за говором, и реакције песника крећу се, углавном, у два правца: ка деконструкцији (где се од модерне наслеђује фрагментарност психичног субјекта) или у везани стих, риму, која често учвршћује хладноћу и пустош света. У завршној песми »Књиге«, истоименој, Милутин Петровић каже: »нешто друкчија у комадима полетела је / погођена већ раније; / та црна застава«. Очигледна је свест о одсуству регулативне идеје на глобалном плану, тако да се артефакт испољава у својој (овде и физичкој) распршености.

Након »Књиге« први сусрет са новим текстом Милутина Петровића било је читање песме *Rasipaba с месецом* (Књижевна реч бр. 413 од 25. 3. 1993). У овој песми приметна су извесна одступања од генеричке матрице на којој је песник исписивао текстове својих досадашњих пројеката. Најпре, оквир вербалне текстуре је знатно проширен, готово до граница прозне форме, а затим је у структурн песме, њеном »унутрашњем распореду«, дошло до успостављања нове композицијске парадигме. Двојнички однос је приметно модификован: екстериоризован, пројектован на небеско тело које се експлицитно, помиње само у наслову, па је сама песма, заправо, исписана у инвокативном тону. Обраћање је овде троструко: најпре, на плану читаве песме, *Месецу*, затим *иницијацијском елементу* и, најзад, *шајанси* њеном неком, скривеном у писаћем столу. Свет који је пројектован у ову песму јесте свет након катаклизме, фрагментаран и сабласан. Његова распоућеност је експлицирана на почетку песме: »Олушине су се учрвљале у писаћем столу«, као што је и свест песничког субјекта распршена: »глава се / узбуркала у помислима које не значе / ни смрт ни живот«. Месец се овде јавља као виталистички принцип: »срце је уздрхтало / наклоњено извору животворних енергија« (...) »твоја ми сенка нада међу олушине, на / саме темеље, на оне који могу да се превазиђу«. Осећај стрепње и неизвесности, подстакнут двојнишћом у претходним књигама, овде је ублажен одустајањем од деструктивности и сазнањем да се процес дезинтеграција света окончао, те да су преостали само фрагменти, крхотине, олушине.

У расцепканом, разореном и смрвљеном свету светлост не долази од сунца већ од месеца. Бодлеру, Нервалу или Кјеркегору овај преокрет био је довољан да дођу до меланхолије, било као егзистенцијалне тескобе, било као ништавила које узрокује зло. У песми *Rasipaba с месецом* зло које је обележило двојнички однос у претходним књигама, постаје узрок ништавила. Напетост која је довела до деструкције, смрти, ишчезавања двојника, сада постаје нагон ка стваралачком чину. Човечанство, по Ролану Барту, осуђено на аналогију, овде се јавља као потиштено, »ни несрећом ни срећом«. Ако је та аналогија о којој говори Барт подразумевала подвојену стварност и паралелну свест, у овој песми постоји, чини ми се, једна једина аналогија, и она дата асоцијативно: »где у грму трепери / уметност«. Асоцијација је, свакако, на једно од Божјих приказања, у облику пламтећег жбуна. Али супротстављеног, демонског принципа, у овој песми нема. једини елемент из демонског инструментарија који је промакао у овој песми јесте кука, и то буди недвосмислене асоцијације на песму *Тек после, зна се* из књиге »Глава на пању«. Али то више није исти песнички субјект из претходних књига, подвојен и неуротично усредсређен на дијалог са самим собом. Динами-

зам двојничког односа овде је замењен изразитом рефлексивношћу. Напуштање поетичког модела чија је основна одлика била редукција одвело је ову поезију ка искораку из контекста тематско-мотивских константи претходних пројеката. Најзад, ко је тај неко сакривен у писаћем столу? Несумњиво да је у питању нови лик, тајанствени иницијатор, *прејалац*, штићеник лунарног принципа, коме је одређена активна судбина. Очито је његово скривање пред светлошћу која ствара сенку, »облик / који је свакоме познат«. Какав облик – можемо само да нагађамо. Облик је заштићен табуом јер се песнички субјект не усуђује нити да га слави нити хвали, чак му пориче и симболичко значење. Сам песнички субјект проговара из затамњене сфере у коју је одбачен да се носи »с ррних везом«, и то је, чини се, кључно место за дешифровање ове необичне песме. *Црниш беза* представља спону са ишчезлим светом, у којем су остали атрибути зла, стрепње, бола, деструкције, али и са лунарном светлошћу, која треба да пружи »утонуће« и »науку« »душевним јадима«. Простор у којем обитава песнички субјект именује као »мање области«, а себе метафорички одређује као »створено тело«. Духовни јади долазе услед колебљивости и помирљивости које имају своје историјско утемељење, девијантне маште, метафизичких преокупација, те физиолошке редукције.

По чему се, најзад, разликује поетски простор наговештене нове фазе Петровићевог песничтва у односу на његова досадашња дела? Пре свега по усложњавању и продубљивању структуре духовног и метафизичког искуства и поетског исказа заснованог на њему. Свет након катаклизме топе у тишину, а песнички говор постаје свантура дезинтегрисане јединке у потрази за спознајом и утехом. Нарцисондно се повлачећи у себе, песнички субјект проналази поетичко упориште како у раскомаданости сопственог искуства, тако и у распршености света. Откривање и признавање раскомаданости више не иницира аутора на мимикрију, већ на упитаност која није лишена реторичке условљености, на потенцирање поверења у фрагменте света за којима се више не трага у себи самом. И само је још сенка меланхолије, ти »душевни јади«, остала да сигнализира ужас колебљивости и онтолошку непостојаност који траже утонуће и науку превазилажења, »али како, и пред којим светом, који је смрвљен«.